

SEANCES DU SAMEDI 4 NOVEMBRE 1989
VERGADERINGEN VAN ZATERDAG 4 NOVEMBER 1989ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERINGSEANCE DE L'APRES-MIDI
NAMIDDAGVERGADERING

SOMMAIRE:

PROPOSITIONS DE LOI (Discussion):

Proposition de loi relative à l'interruption de grossesse, tendant à modifier les articles 348, 350 et 351 du Code pénal et à abroger les articles 352 et 353 du même code.

Proposition de loi relative à l'application des articles 350, 351, 352, 353 et 383 du Code pénal.

Proposition de loi modifiant les articles 350 à 353 du Code pénal relatifs à l'avortement (*Docs. n°s 569-1 et 2*).

Proposition de loi modifiant les articles 348 et 350 à 353 du Code pénal et insérant un article 353bis dans le même code.

Proposition de loi modifiant les articles 350 à 353 du Code pénal relatifs à l'avortement (*Docs. n°s 594-1 et 2*).

Examen des articles (Reprise):

A l'article 2: *Orateurs*: MM. Erdman, Arts, Cooreman, Baert, Lallemand, S. Moureaux, Gijs, p. 368.

A l'article 2, 4° et 5°: *Orateurs*: MM. Falise, Diegenant, Mme Herman-Michielsens, MM. Arts, Laverge, Baert, p. 372.

A l'article 3: *Orateurs*: MM. Cerexhe, Baert, Erdman, Arts, p. 375.

A l'article 5: *Orateurs*: MM. Falise, Baert, Mme Herman-Michielsens, p. 377.

Ann. parl. Sénat de Belgique — Session ordinaire 1989-1990
Parlem. Hand. Belgische Senaat — Gewone zitting 1989-1990

INHOUDSOPGAVE:

VOORSTELLEN VAN WET (Beraadslaging):

Voorstel van wet betreffende de zwangerschapsafbreking, strekkende om de artikelen 348, 350 en 351 van het Strafwetboek te wijzigen en de artikelen 352 en 353 van hetzelfde wetboek op te heffen.

Voorstel van wet betreffende de toepassing van de artikelen 350, 351, 352, 353 en 383 van het Strafwetboek.

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 350 tot 353 van het Strafwetboek betreffende de zwangerschapsafbreking (*Gedr. St. nrs. 569-1 en 2*).

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 348 en 350 tot 353 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 353bis in hetzelfde wetboek.

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 350 tot 353 van het Strafwetboek betreffende de zwangerschapsafbreking (*Gedr. St. nrs. 594-1 en 2*).

Bespreking van de artikelen (Hervatting):

Bij artikel 2: *Sprekers*: de heren Erdman, Arts, Cooreman, Baert, Lallemand, S. Moureaux, Gijs, blz. 368.

Bij artikel 2, 4° en 5°: *Sprekers*: de heren Falise, Diegenant, mevrouw Herman-Michielsens, de heren Arts, Laverge, Baert, blz. 372.

Bij artikel 3: *Sprekers*: de heren Cerexhe, Baert, Erdman, Arts, blz. 375.

Bij artikel 5: *Sprekers*: de heren Falise, Baert, mevrouw Herman-Michielsens, blz. 377.

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

M. Mouton, secrétaire, prend place au bureau.
De heer Mouton, secretaris, neemt plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 15 m.
De vergadering wordt geopend te 14 h 15 m.

VOORSTEL VAN WET BETREFFENDE DE ZWANGERSCHAPSAFBREKING, STREKKENDE OM DE ARTIKELLEN 348, 350 EN 351 VAN HET STRAFWETBOEK TE WIJZIGEN EN DE ARTIKELLEN 352 EN 353 VAN HETZELFDE WETBOEK OP TE HEFFEN

VOORSTEL VAN WET BETREFFENDE DE TOEPASSING VAN DE ARTIKELLEN 350, 351, 352, 353 EN 383 VAN HET STRAFWETBOEK

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELLEN 350 TOT 353 VAN HET STRAFWETBOEK BETREFFENDE DE ZWANGERSCHAPSAFBREKING

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELLEN 348 EN 350 TOT 353 VAN HET STRAFWETBOEK EN TOT INVOEGING VAN EEN ARTIKEL 353BIS IN HETZELFDE WETBOEK

VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELLEN 350 TOT 353 VAN HET STRAFWETBOEK BETREFFENDE DE ZWANGERSCHAPSAFBREKING

Hervatting van de artikelsgewijze bespreking

PROPOSITION DE LOI RELATIVE A L'INTERRUPTION DE GROSSESSE, TENDANT A MODIFIER LES ARTICLES 348, 350 ET 351 DU CODE PENAL ET A ABROGER LES ARTICLES 352 ET 353 DU MEME CODE

PROPOSITION DE LOI RELATIVE A L'APPLICATION DES ARTICLES 350, 351, 352, 353 ET 383 DU CODE PENAL

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LES ARTICLES 350 A 353 DU CODE PENAL RELATIFS A L'AVORTEMENT

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LES ARTICLES 348 ET 350 A 353 DU CODE PENAL ET INSERANT UN ARTICLE 353BIS DANS LE MEME CODE

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LES ARTICLES 350 A 353 DU CODE PENAL RELATIFS A L'AVORTEMENT

Reprise de l'examen des articles

De Voorzitter. — Wij hervatten de artikelsgewijze bespreking van het voorstel van wet betreffende de zwangerschapsafbreking, strekkende om de artikelen 348, 350 en 351 van het Strafwetboek te wijzigen en de artikelen 352 en 353 van hetzelfde wetboek op te heffen.

Nous reprenons l'examen des articles de la proposition de loi relative à l'interruption de grossesse, tendant à modifier les articles 348, 350 et 351 du Code pénal et à abroger les articles 352 et 353 du même code.

Mevrouw Herman-Michielsens en de heer Lallemand c.s. stellen volgende amendementen voor:

« In artikel 350, zoals voorgesteld door dit artikel, de volgende wijzigingen aan te brengen:

A) Het cijfer «1°» aan het begin van het eerste lid te doen vervallen;

B) In het tweede lid het cijfer «1°» in te voegen voor de woorden: «a) de zwangerschapsafbreking moet plaatsvinden vóór het einde van de twaalfde week na de bevruchting;»

C) De bepaling onder het «6°» onder te brengen onder het «4°»;

D) In dit 4° (nieuw) tussen de woorden «Na de termijn van twaalf weken kan de zwangerschap» en de woorden «slechts worden afgebroken» in te voegen de woorden «onder de voorwaarden bepaald onder het 1°, b, het 2° en het 3°»;

E) De bepalingen onder het «4°» en het «5°» respectievelijk te vernummeren tot 5° en 6°.

« A l'article 350, proposé par cet article, apporter les modifications suivantes:

A) Supprimer le chiffre «1°» figurant au début du premier alinéa;

B) Au deuxième alinéa, inscrire le chiffre «1°» avant les mots: «a) l'interruption doit intervenir avant la fin de la douzième semaine de la conception;»

C) *Faire figurer la disposition du texte figurant au 6° sous le numéro 4°;*

D) *A ce 4° nouveau, entre les mots « Au-delà du délai de douze semaines » et « l'interruption volontaire de grossesse », insérer les mots « sous les conditions prévues aux 1°, b, 2° et 3° »;*

E) *Renuméroter le « 4° » en « 5° » et le « 5° » en « 6° ».*

Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman. — Mijnheer de Voorzitter, mij werd gevraagd over dit louter technische amendement een toelichting te geven.

Wie het amendement aandachtig leest, zal merken dat het in feite gaat om een hernummering van de paragrafen van artikel 2. Door die hernummering wordt het principe van strafbaarheid bepaald in de eerste alinea. Vanaf de tweede alinea komt de constructie van, wat men noemt, de rechtvaardigingsgrond. Vanaf 1° vóór a tot en met 3° worden dus alle voorwaarden, inherente, subjectieve en formele, omschreven met betrekking tot wat zou moeten gebeuren indien er een zwangerschapsontbreking plaatsgrijpt vóór de twaalfde week.

In die zelfde gedachtengang leek het dan ook logisch dat wat oorspronkelijk onder 6° stond, onder 4° zou komen, omdat dat natuurlijk de onmiddellijk daarop volgende redeneringsfeer is. Automatisch wordt dan wat vroeger onder 4° en 5° stond, ondergebracht onder 5° en 6°.

Mijn tweede opmerking heeft betrekking op het oorspronkelijke 6°, dat nu 4° zou worden.

Om te antwoorden op bepaalde vragen, maar ook ter bevestiging van al wat tot nu toe werd gezegd, wordt gewoon herhaald dat, wat onder 1°, b, 2° en 3° wordt bepaald, ook geldt na de twaalfde week, in aanvulling op de objectieve elementen vervat onder het oude 6°, het thans voorgestelde 4°.

De amendementen strekken dus ertoe een technische herschikking tot stand te brengen, die de logica en de leesbaarheid ten goede komen, maar die ook de inhoudelijke weergave is van de denkrichting in haar geheel. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts.

De heer Arts. — Mijnheer de Voorzitter, dat ik voorlopig als enige van mijn fractie in dit halfrond aanwezig ben, ligt precies in de negatie — verontschuldigd mij dat ik mij zo uitdruk, mijnheer Erdman, — van het feit dat dit « maar » een technisch amendement zou zijn.

Het is een amendement dat het voorstel fundamenteel wijzigt. Ik acht mij gelukkig omdat door deze wijziging een antwoord is gegeven op sommige opmerkingen van mijn eerste uiteenzetting.

De strafbaarheid van de geneesheer wordt nu uitgebreid tot de voorwaarden in 2°, namelijk de voorwaarden die alleen betrekking hadden op de geneesheer. Het 2° van artikel 2 vangt aan als volgt: « De geneesheer tot wie een vrouw zich wendt om haar zwangerschap te laten afbreken, moet ... » en dan volgen de voorwaarden.

Door dit amendement maakt men die voorwaarden ondergeschikt aan de voorwaarden om de straffeloosheid — de fameuze rechtvaardigingsgrond — te bekomen. De voorwaarden in 2° moeten dus samen met de voorwaarden in 1° vervuld zijn om de *sui generis* rechtvaardigingsgrond van toepassing te maken en de zwangerschapsafbreking, uitgevoerd in die voorwaarden, uit het Strafwetboek te halen. De voorwaarden worden samen-gevoegd en dus moeten zij alle vervuld zijn om de rechtvaardigingsgrond te bekomen.

Door de samenvoeging van 1° en 2° tot een geheel van voorwaarden wordt voornamelijk de strafbaarheid van de geneesheer ingevoerd bij niet-vervulling van de voorwaarden in 2°. Daarmee ben ik het eens; dat vind ik goed. Maar daardoor wordt de geneesheer volkomen « partij » in de totstandkoming van de rechtvaardigingsgrond. De geneesheer en de vrouw worden samen verbonden in de voorwaarden die de onttrekking aan de strafwet mogelijk maken. Kunnen de indieners nu nog

werkelijk volhouden dat in het licht van dit amendement de geneesheer geen partij is bij het totstandkomen van de beoogde uitsluiting van de strafwet?

In 2°, c, wordt bepaald dat de geneesheer soeverein oordeelt of de vrouw vrijuit gaat omdat zij de vaste wil heeft. Die beoordeling wordt uitgesproken door iemand die zelf partij is.

Het is niet meer een loutere vaststelling van de straffeloosheid van de vrouw. Deze interpretatie kon men eventueel geven tot op het ogenblik dat dit amendement werd ingediend en ze werd feitelijk door de Raad van State gesuggereerd toen hij vroeg het woord « noodsituatie » te doen vervallen.

Voor de toepassing van artikel 2, 2°, c, is er nu een geheel, een reeks samenhangende voorwaarden, waarvan de ene wordt beoordeeld door de geneesheer en de andere alleen door de strafrechter.

Het amendement is dus strafwetbevestigend in die zin dat het aantal voorwaarden om abortus niet strafbaar te maken, wordt verhoogd in de strafwet, wat op zichzelf, ik herhaal het, goed is.

Indien wij met deze wijziging van het artikel toch werkelijk in de strafwet blijven, moeten alle regels van de strafwetgeving ook strikt worden toegepast en kan een betrokken partij onmogelijk rechter worden, wanneer ze eerst zelf over de straffeloosheid heeft geoordeeld.

Een tweede element om aan te tonen dat het voorstel van wet door deze amendementen fundamenteel wordt gewijzigd, is dat het risico op strafbaarheid van de vrouw op een merkwaardige wijze wordt vergroot. Het zal niet aangenaam zijn voor vrouwen om dit te horen.

Indien de geneesheer nalaat de vrouw in te lichten over de medische risico's, wordt zij strafbaar voor abortus *provocatus*. Indien de geneesheer nalaat de vrouw de verscheidene opvangmogelijkheden voor het kind dat geboren zal worden in herinnering te brengen, wordt zij strafbaar voor abortus *provocatus*. Indien de geneesheer in voorkomend geval nalaat een beroep te doen op het personeel van de dienst bedoeld in 1°, b, van artikel 2 om de daar bepaalde hulp en raad te geven, wordt de vrouw strafbaar voor abortus *provocatus*. Indien de geneesheer zich niet van de vaste wil van de vrouw heeft vergewist of haar geschreven verklaring niet in het medisch dossier heeft opgenomen, wordt de vrouw strafbaar voor abortus *provocatus*. Ik weet dat u zult opmerken dat u dit niet zo bedoeld hebt, maar — het is reeds vaak herhaald in dit debat — in strafzaken geldt alleen de letter van de wet.

Een derde element om aan te tonen dat dit amendement een fundamentele wijziging van het voorstel inhoudt, is de onhoudbaarheid van bepaalde situaties die kunnen ontstaan. Ik geef toe dat het hier gaat om een antwoord op een vraag die ik heb gesteld. Als ik het goed begrijp moet ook na de eerste twaalf weken aan alle voorwaarden opgesomd in artikel 2, 1°, b, 2° en 3° worden voldaan, om voor een abortus straffeloosheid te verkrijgen. Ik wil niet overgevoelig doen, maar ik stel vast dat dit tot onmogelijke situaties kan leiden, wanneer bijvoorbeeld het leven van de vrouw in gevaar is.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Dat is niet waar!

De heer Arts. — Voor de medisch-therapeutische abortus liet de rechtspraak al veel openingen, maar nu hebben we een strafwettekst en de rechter moet zich daaraan houden.

Indien wij het amendement aanvaarden, moet aan alle voorwaarden worden voldaan, ook wanneer het leven van de vrouw door de zwangerschap wordt bedreigd. Dit wil zeggen: zes dagen bedenktijd, volledige instemming van de vrouw, uiting van haar vaste wil, het aangeven van opvangmogelijkheden, de hele reeks voorwaarden moet opnieuw vervuld zijn.

M. Lallemand. — Puis-je vous interrompre, monsieur Arts?

De heer Arts. — Ik ga besluiten, collega Lallemand.

Ik wilde aantonen dat uw voorstel op drie essentiële punten fundamenteel wordt gewijzigd. Met sommige aspecten ga ik

akkoord, maar dan gaat het om gevolgen die u niet wil. In het laatste geval betreft het een gevolg dat noch ik, noch u wensen. Dat zijn allemaal fundamentele redenen om te bewijzen dat de discussie over dit goed bedoeld amendement niet in openbare vergadering, maar wel in de commissie moet worden gevoerd. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Cooreman.

De heer Cooreman. — Mijnheer de Voorzitter, wanneer een amendement wordt ingediend, heb ik de gewoonte de tekst te herschrijven met het amendement erin vervat. Ik had het «6°» toegevoegd aan het «4°» en daar één tekst van gemaakt. Collega's zegden mij dat ik het amendement verkeerd had gelezen. In de Nederlandse tekst staat: «de bepaling onder het «6°» onder te brengen onder het «4°»»; in de Franse tekst staat «faire figurer la disposition du texte figurant au 6° sous le numéro 4°». Volgens sommige collega's moet alleen de nummering worden gewijzigd en als dat werkelijk de bedoeling is dan heb ik het verkeerd geïnterpreteerd.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Baert.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, het is vrij duidelijk, de heer Arts heeft het daarnet gezegd, dat dit amendement in zekere mate een verbetering aanbrengt in de tekst van het wetsvoorstel. De voorwaarden om een zwangerschap af te breken tijdens de eerste twaalf weken van een zwangerschap zijn immers aanwezig naast de nieuwe elementen die zijn vereist voor het verrichten van de ingreep na de twaalfde week van de zwangerschap. Men heeft dus een zekere verstrenging ingevoerd.

Voor de rest blijven de fundamentele bezwaren van de VU tegen het wetsvoorstel bestaan. Het blijft immers de bedoeling om abortus uit het strafrecht te halen.

Ik heb, als eerste tijdens de commissiebespreking, gezegd dat het grootste bezwaar, vooral tegen de laatste alinea van het «2°», was dat de geneesheer die de eerste potentiële beklaagde zou zijn in de zaak — de oorspronkelijke tekst van artikel 350, 1°, eerste lid, van het Strafwetboek, blijft immers behouden — als rechter en partij in zijn eigen zaak over zijn eigen strafbaarheid zou oordelen. Dat is voor de VU onaanvaardbaar.

Eén van de opmerkingen die de heer Arts heeft gemaakt heeft een serieuze grond van waarheid. Als er een acute medische indicatie zou zijn, wanneer het leven van de vrouw in gevaar is, zodat men met de ingreep geen zes dagen kan wachten, wordt men geconfronteerd met een geval van overmacht. In de tekst van het wetsvoorstel wordt niet gesproken over zulk geval van overmacht. De strafbaarheid blijft dus bestaan. Het begrip overmacht, niet in de zin van artikel 70, namelijk, handelen onder de drang van een macht waaraan men niet kon weerstaan, moet tenminste worden aanvaard. Indien dit niet gebeurt, zullen wij niet alleen met dramatische, maar met bijzonder tragische toestanden worden geconfronteerd. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Peeters.

De heer Peeters. — Mijnheer de Voorzitter, de heer Baert heeft verwoord wat ik wilde zeggen. Ik zie af van mijn betoog.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman. — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de heer Arts omdat hij uiteindelijk heeft geluisterd. (*Protest op de banken van de CVP.*) Dat is zeer vriendelijk bedoeld en ik zal het nog vriendelijker inkleden.

Mijnheer Arts, wanneer u nu zegt dat dit amendement fundamenteel is, dan hebt u blijkbaar, wanneer wij de vroegere tekst hebben toegelicht, niet willen aanvaarden dat wij dit bedoelden.

Wanneer u vandaag zegt dat de voorgestelde wijziging fundamenteel is, dan ontken ik dat. Het bevestigt alleen wat wij altijd al hebben gezegd. Ons amendement is een louter technische verduidelijking van de tekst voor u. Wij hebben de tekst enkel hernummerd en herschikt.

U hebt een aantal opmerkingen gemaakt. De eerste opmerking moet eigenlijk niet worden beantwoord. U hebt immers gezegd dat u het goed vindt dat de tekst aldus wordt herschikt, omdat hij zo duidelijker wordt.

In uw tweede opmerking zegde u dat de hernummering de visie bekrachtigt dat de geneesheer én rechter én partij is. Mijn antwoord hierop is hetzelfde als het antwoord dat gegeven werd bij de verdediging van het amendement op 2°, c, in de commissie. Wij zegden toen ook dat wij dat amendement hebben ingediend omdat de wetgever altijd het recht heeft om bepaalde beoordelingselementen aan de rechter te onttrekken. U gaat uit van het standpunt dat de rechter altijd alles moet beoordelen. Wij antwoorden nu al sinds maanden dat het de wetgever vrij staat om bepaalde essentiële aspecten in de vertrouwensrelatie tussen arts en vrouw te onttrekken aan de jurisdictionele beoordeling van de rechter. Indien wij dit niet doen, is er immers geen sprake van een vertrouwensrelatie.

Een kleine parenthesis. Wij mogen niet vergeten dat de essentiële bedoeling van het voorstel is de clandestiene abortus te bestrijden. Door bepaalde elementen binnen de juridische sfeer te houden, zal abortus weer naar de clandestiniteit worden verwezen. Die bedoeling komt trouwens zeer duidelijk tot uiting in de verantwoording van het amendement op 2°, c, in de commissie.

Uw derde opmerking ging over de eventuele strafbaarheid van de vrouw, wanneer de geneesheer de hem opgelegde verplichtingen niet vervult. Mijn antwoord hierop is eigenlijk ook een aanvulling op mijn antwoord aan collega Cereix vanochtend. Ik herhaal nogmaals dat alle voorwaarden moeten worden in acht genomen opdat de ingreep straffeloos zal zijn. Dit geldt uiteraard in de eerste plaats voor de mogelijke dader. Hierbij moeten echter ook alle andere algemene principes van het recht blijven gelden. Wanneer kan worden bewezen dat de vrouw een fundamentele vergissing in rechte heeft gemaakt, dan is dat natuurlijk duidelijk.

Ik kom nu tot uw allerlaatste opmerking.

Mijnheer Arts, u hebt zeer aandachtig alle commissievergaderingen bijgewoond. Op dat vlak kunnen wij ons met elkaar meten. U hebt in de commissie gehoord dat op bepaalde vragen steeds hetzelfde werd geantwoord, namelijk: de voorwaarden zoals bepaald onder 1°, 2° en 3° gelden ook na de twaalfde week. U stelt dat dit tot onmogelijke toestanden kan leiden en u hebt daarvan een voorbeeld aangehaald. Ik zal er u zelfs een tweede geven. In het voorbeeld dat u aanhaalt, is de gezondheid van de vrouw dermate in gevaar dat het ondenkbaar zou worden dat men de wachttijd bepaald onder 3°, namelijk zes dagen, in acht zou nemen. Op dat ogenblik geldt ofwel de overmacht ofwel de noodtoestand, *l'état de nécessité*.

Wanneer men in een ziekenhuis of een instelling een vrouw binnenbrengt waarbij de geneesheer een onmiddellijk gevaar voor haar gezondheid vaststelt of wanneer een vrouw op consultatie komt en de geneesheer in eer en geweten geen zes dagen kan wachten om tot de ingreep over te gaan omdat het gevaar zo imminent is, dan gelden de andere elementen die trouwens tot nu toe de huidige wetgeving ook hebben beheerst, namelijk zowel overmacht als noodtoestand. Dan kan uiteraard niet meer de hele tekst over de zeer specifieke regeling worden ingeroepen. Dan valt men binnen het raam van de ook thans geldende algemene rechtsbeginselen.

Ik zal u een tweede voorbeeld geven waarbij men de bedenking kan maken of het inderdaad zin heeft — ik excuseer mij want de uitdrukking zou hard kunnen klinken, maar dat is niet de bedoeling — dat, wanneer een vrouw zich in een toestand bevindt bepaald in 4° — voorheen 6° — waarbij haar gezondheid in gevaar is of eventueel de toestand van de foetus dermate is zoals beschreven in de tekst, die geneesheer nog wordt opgelegd die vrouw alternatieven voor te stellen.

Hier verwijs ik naar wat collega Cereix vanochtend heeft gezegd. Het heeft zin alternatieven voor te stellen ten eerste, in de logica van de constructie van de hele tekst en ten tweede, omdat er bewonderenswaardige vrouwen zijn die zelfs in die omstandigheden een keuze zullen doen die niet noodzakelijk tot abortus leidt. Het is in die mate dat de logica van de constructie

van de tekst op louter technisch gebied werd hersteld met beantwoording van bepaalde vragen.

De heer Arts heeft er zich herhaaldelijk over beklaagd dat de auteurs van het voorstel op bepaalde beschouwingen geen antwoord hebben gegeven. Ik meen dat u in elk geval antwoord hebt gekregen op uw opmerkingen in verband met het amendement. Impliciet is dit echter ook een antwoord op de vragen die u in verband met de tekst van het wetsvoorstel heeft gesteld. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Baert.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, het is nuttig dat de heer Erdman gezegd heeft dat in het door hem geciteerde geval de notie noodtoestand moet gelden.

In ons amendement werden de bezwaren van de heer Arts opgevangen. Vooral aan zijn tweede bezwaar waar hij zegt dat de vrouw strafrechtelijk aansprakelijk zou kunnen worden gesteld voor nalatigheden van de geneesheer, werd tegemoet gekomen. Wij zeggen daaromtrent dat in zulk geval slechts de geneesheer strafbaar is.

M. le Président. — La parole est à M. Lallemand.

M. Lallemand. — Monsieur le Président, je suis d'accord avec M. Baert. Il est certain que nous avons introduit cet amendement dans le but de répondre à l'une des objections formelles de M. Arts, que nous trouvions assez justifiée, puisqu'il se posait la question de savoir si l'état de détresse était requis, si les conditions prévues au début de l'article étaient aussi requises pour les avortements pratiqués après la douzième semaine.

Comme nous l'avons toujours dit, ces conditions sont bien entendu requises. J'ai longuement expliqué ces derniers jours que le fait qu'une femme porte un fœtus malformé ne pouvait jamais justifier un avortement sauf, précisément, s'il y avait état de détresse. Cela me semblait parfaitement clair, mais s'il subsistait une ambiguïté il fallait la lever, ce qui est fait, en rappelant, dans le paragraphe relatif aux avortements commis après le délai de douze semaines, que les conditions prévues pour les interruptions de grossesse pratiquées avant cette période, doivent être réunies.

M. Erdman a parfaitement dit que, bien entendu, l'état de nécessité s'applique non seulement pour la période postérieure aux douze semaines mais aussi pour la période antérieure. Il s'agit d'une cause générale de justification, qui doit s'appliquer d'une manière générale, et qui vaut pour tous les textes pénaux, sans qu'il faille le rappeler à chaque article du Code pénal.

En ce qui concerne la remarque de M. Baert, il est évident que la femme n'a pas à répondre des manquements du médecin aux obligations spécifiques qui lui sont imposées. Je rappelle que l'article 2, relatif au médecin et se proposant de remplacer l'article 350 du Code pénal, prévoit notamment que: «Celui qui, par aliments, breuvages, médicaments... aura fait avorter une femme qui y a consenti, sera condamné... Toutefois, il n'y aura pas d'infraction...» Les obligations du médecin sont donc précisées, et je suis d'accord pour dire que ce dernier doit veiller à ce que l'accueil soit organisé de façon réelle et valable, sous peine d'encourir le reproche de manquer à la loi. Il faut bien sûr apprécier cela raisonnablement.

Par contre, la sanction de la femme prévue à l'article 351 vise celles qui pratiquent un avortement en dehors des conditions prévues à l'article 350. Les conditions prévues respectivement à charge de la femme et du médecin sont bien distinguées. Il n'y a pas de doute que l'on ne peut pas condamner une femme du chef d'avortement illégal sous prétexte que le médecin aurait oublié de lui fournir telle ou telle information particulière.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Baert.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, ik vraag me af of het niet beter is in artikel 2 het 2° te schrappen, aangezien het niet de vrouw, maar enkel de geneesheer betreft. Zoniet komen we voor een formele tekst te staan zoals de heer Arts heeft

gezegd, die zal samen vallen met artikel 351 dat toepasselijk is op de vrouw. Ik denk dat de opmerkingen van de heer Arts inderdaad steekhoudend zijn.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts.

De heer Arts. — Mijnheer de Voorzitter, dit debat is in een moeilijke situatie terechtgekomen. Ik stel ook vast dat aan mijn meest fundamenteel bezwaar niet is tegemoetgekomen. Met deze formulering wordt de geneesheer betrokken bij het tot stand komen van de rechtvaardigingsgrond zodat hij partij wordt in de zaak, maar bovendien is hij ook rechter bij de beoordeling. Zonder hiervoor een beroep te moeten doen op de Raad van State, weten wij allemaal dat de samenvoeging van die twee functies in ons rechtssysteem niet kan. Dit aanvaarden is de essentie van ons rechtssysteem zelf overtreden. Als dit nog gaat, weet ik het niet meer.

M. le Président. — La parole est à M. Serge Moureaux.

M. S. Moureaux. — Monsieur le Président, je me permets d'intervenir à la suite de la remarque de M. Baert. Il me semble que l'article 3 ne peut entraîner d'erreur d'interprétation puisqu'il ne permet de punir la femme que lorsqu'elle a «volontairement» fait pratiquer un avortement en dehors des conditions prévues à l'article 350.

Si ces conditions ne sont pas toutes respectées, indépendamment de la volonté de la femme, celle-ci ne peut pas être considérée comme responsable de ce qui ne relève pas de sa volonté.

Le texte actuel est tout à fait clair à cet égard et je ne distingue pas d'autre interprétation.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Gijs.

De heer Gijs. — Mijnheer de Voorzitter, het is niet de bedoeling de Senaat tijd te laten verliezen, noch obstructie te voeren, maar ik stel vast dat het hier om een belangrijk amendement gaat. De indieners beweren dat het alleen maar een betere uitdrukking is van wat zij altijd hebben gewild. Anderen zeggen dat het amendement een fundamentele wijziging van de oorspronkelijke tekst inhoudt. De meesten zwijgen omdat ze nog niet kunnen beseffen wie nu gelijk heeft.

Ik vraag me af of de Senaat geen tijd zou winnen met deze tekst naar de commissie te verwijzen. Ik hoorde hier zelfs mondelinge subamendementen formuleren. Volgens mij hoort dit thuis in de commissie. Als wij zo snel mogelijk een nieuw gesprek tussen ingewijden in de commissie kunnen hebben, kan er daarna een kort mondeling verslag in openbare vergadering worden uitgebracht.

M. S. Moureaux. — L'art de gagner du temps en en perdant.

De Voorzitter. — Wij moeten stemmen over het voorstel van de heer Gijs tot verwijzing naar de commissie voor verdere bespreking van de amendementen-Herman-Michielsens, Lallemand c.s. die vanochtend werden ingediend.

Nous devons nous prononcer maintenant sur la proposition de M. Gijs tendant au renvoi en commission des amendements déposés ce matin par Mme Herman-Michielsens, M. Lallemand et consorts.

De heer Seeuws. — Mijnheer de Voorzitter, ik vraag de naamstemming.

De Voorzitter. — Wordt deze vraag gesteund? (*Meer dan negen leden staan op.*)

Aangezien de naamstemming reglementair is gevraagd, zal ertoe worden overgegaan. (*Op een paar leden na verlaat de CVP-fractie de zaal.*)

Nous passons au vote.

Wij gaan over tot de stemming.

— Il est procédé au vote nominatif sur la proposition de renvoi en commission.

Er wordt tot naamstemming overgegaan over het voorstel tot verwijzing naar de commissie.

84 membres participent au vote.

84 leden nemen deel aan de stemming.

En conséquence, le Sénat n'est pas en nombre.

Derhalve is het quorum niet aanwezig.

De Voorzitter. — Aangezien het quorum niet bereikt is, wordt de vergadering voor een uur geschorst.

Le Sénat n'étant pas en nombre, la séance est suspendue pour une heure.

De vergadering is geschorst.

La séance est suspendue.

— *De vergadering wordt geschorst te 15 uur.*

La séance est suspendue à 15 heures.

Ze wordt hervat te 16 h 15 m.

Elle est reprise à 16 h 15 m.

De Voorzitter. — De vergadering is hervat.

La séance est reprise.

HERVATTING VAN DE ONBESLIST GEBLEVEN NAAMSTEMMING

Hervatting van de artikelsgewijze bespreking

REPRISE DU VOTE NOMINATIF RESTE SANS RESULTAT

Reprise de l'examen des articles

De Voorzitter. — Dames en heren, daar de eerste naamstemming onbeslist is gebleven omdat het quorum niet was bereikt, moeten wij opnieuw overgaan tot stemming over het voorstel van de heer Gijs tot verwijzing naar de commissie van het amendement ingediend door mevrouw Herman en de heer Lallemand c.s.

Le quorum n'ayant pas été atteint lors du premier vote nominatif sur la proposition de M. Gijs tendant à envoyer en commission l'amendement de Mme Herman-Michielsens, M. Lallemand et consorts, il va être procédé à un nouveau vote.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

100 membres sont présents.

100 leden zijn aanwezig.

7 votent oui.

7 stemmen ja.

86 votent non.

86 stemmen neen.

7 s'abstiennent.

7 onthouden zich.

En conséquence, la proposition de renvoi n'est pas adoptée.

Derhalve is het voorstel tot verwijzing niet aangenomen.

Ont voté non :

Neen hebben gestemd :

M. Adriaenssens, Mme Aelvoet, MM. Anthuenis, Bascour, Bayenet, Mme Blomme, MM. Bock, Borin, Borremans, Bosmans, Bourgois, Buchmann, Collignon, Content, Mme Coorens, M. Crucke, Mme Dardenne, MM. De Bremaeker, Declerck, de

Clippele, Deghilage, Delloy, De Loor, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Désir, Desmedt, de Wasseige, De Wulf, Dierickx, Donnay, Dufaux, Egelmeers, Eicher, Erdman, Falise, Garcia, Gevenois, Grosjean, Gryp, Mme Harnie, MM. Hatry, Henneuse, Henrion, Mme Herman-Michielsens, MM. Hismans, Hofman, Holsbeke, Hotyat, Janzegers, Kenzeler, Lallemand, Larcier, Laverge, Jan Leclercq, Jean Leclercq, Mme Lieten-Croes, MM. Marchal, Mathot, Mme Mayence-Goossens, MM. Minet, Moens, S. Moureaux, Mouton, Mme Nélis, MM. Noerens, Op 't Eynde, Paque, Pataer, Pécriaux, Peetermans, Pinoie, Poulain, Schellens, Schoeters, Seeuws, Sprockeels, Stroobant, Swinnen, Taminiaux, Tousseint, Mme Truffaut, MM. Vaes, Van den Broeck, Vandermarliere, Verschueren et Wyninckx.

Ont voté oui :

Ja hebben gestemd :

MM. Barzin, Bouchat, Mme Cahay-André, MM. Cereixe, Flagothier, Wintgens et Swaelen.

Se sont abstenus :

Onthouden hebben zich :

MM. Appeltans, Baert, Capoen, De Belder, Geeraerts, Peeters et Vandekerckhove.

M. Dehousse. — Monsieur le Président, je voulais voter non, mais mon vote n'a pas été enregistré.

M. le Président. — Il vous en est donné acte.

Nous reprenons la discussion de l'article 2. Nous passons à l'examen du volet concernant les conditions posées au médecin.

Wij hervatten de bespreking van het deel van artikel 2 betreffende de voorwaarden gesteld aan de geneesheer.

MM. Falise et Flagothier proposent à l'amendement de M. Cereixe et consorts le sous-amendement que voici :

« A l'article 350ter, tel que proposé, ajouter in fine un 6°, rédigé comme suit :

« 6° Le médecin ne peut réclamer à la patiente aucun honoraire supplémentaire à ceux prévus dans la nomenclature de l'Institut national d'assurance maladie-invalidité. »

« Aan het voorgestelde artikel 350ter een 6° toe te voegen, luidende :

« 6° De geneesheer mag de patiënte geen bijkomend honorarium aanrekenen, bovenop het honorarium dat is bepaald in de nomenclatuur van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering. »

La parole est à M. Falise.

M. Falise. — Monsieur le Président, les amendements présentés concernent trois aspects de la question. Nous évoquons d'abord les formalités indispensables selon nous; nous insistons, ensuite, sur une facette particulière des devoirs du médecin; nous envisageons enfin de prendre une mesure de prévention de la commercialisation possible de l'acte.

Il s'agit en fait, comme on nous l'a demandé de partout, d'éviter deux écueils classiques et bien connus qui sont, d'une part, la légèreté dans la décision et, d'autre part, la tentation de commercialisation dans le chef du médecin.

A propos de la partie plus spécifiquement administrative, nous estimons que le médecin doit s'assurer, notamment sur la base d'un rapport écrit émanant du service d'accueil et d'information, que la femme a réellement consulté et que les données de la loi sont respectées.

Nous demandons que la consultation du centre d'accueil et d'information soit rendue obligatoire. En fait, médecins et équipes d'accueil travaillent dans l'unité de temps et de lieu, mais il est normal que l'on puisse exiger un petit rapport de la psychologue ou de l'assistante sociale, rapport qui sera consigné dans le dossier.

Le deuxième élément à joindre au dossier est le consentement écrit de la personne.

Enfin, le médecin doit constituer un dossier complet contenant un certain nombre de pièces, à nos yeux essentielles, et dont la première consiste en un rapport médical. Toute visite médicale inclut un rapport mentionnant, notamment, les conditions dans lesquelles le médecin a estimé devoir pratiquer l'interruption de grossesse, ainsi que l'indication des dates de la première visite et de la seconde visite. Nous entrevoyons ainsi la possibilité de consigner l'écart nécessaire au temps de réflexion prévu par la loi.

Doivent figurer, par ailleurs, dans le dossier, le rapport du service d'accueil et la déclaration de la femme.

En outre, le médecin doit informer la femme de manière précise et lui fournir des conseils appropriés sur les différentes méthodes contraceptives en lui donnant, comme l'acte médical le postule, rendez-vous pour un certain suivi.

J'en viens à ce que nous entendons par « responsabiliser la patiente ». Le texte de la proposition dispose que « le médecin doit informer la femme des risques médicaux actuels ou futurs qu'elle encourt en raison de l'interruption de grossesse ». Nous y avons ajouté: « ... et l'aider à prendre conscience de ses responsabilités. »

Même si cette disposition s'inscrit naturellement dans le dialogue singulier qu'un médecin doit avoir avec ses patientes, il est bon de le stipuler. Il ne s'agit absolument pas d'exercer des pressions sur la conscience, mais bien d'assurer un service d'accueil. Il est encore moins question de culpabiliser l'interlocutrice. Il s'agit tout simplement de ne pas « pécher par omission » en taisant une partie de la vérité. Dans mes différentes interventions à cette tribune, j'ai qualifié cette attitude, à laquelle cèdent parfois certains de nos collègues de « néo-obscurantiste ».

Il suffit d'attirer l'attention de la femme enceinte sur le fait que sa grossesse représente une personne humaine potentielle.

Vous me permettrez une toute petite digression à ce sujet. C'est que j'ai entendu tellement d'explications embrouillées sur des mots auxquels nous accordons les uns et les autres des sens très différents! On a parlé de la vie, de la personne, etc. Un proverbe anglais dit que les mots sont comme des sacs qui prennent la forme de leur contenu. Le tout est de s'entendre sur ce qu'on veut dire.

Certes, un spermatozoïde est vivant, tout comme un microbe! Dès qu'une cellule est l'objet d'un métabolisme avec flux de matière et d'énergie, vous avez affaire à la vie. Mais je ne suis pas le fils du spermatozoïde de mon père, ni celui de l'ovule de ma mère; je suis le fils du zygote c'est-à-dire de l'œuf fécondé. La preuve en est que nos glandes génitales « passent leur vie » à simplifier notre nombre de chromosomes. Les chromosomes sont en nombre constant et pair dans nos cellules. Les glandes génitales ont essentiellement pour objet, en matière de reproduction, de réduire ce nombre double de chromosomes en nombre haploïde, c'est-à-dire simple. A moins de parthénogenèse ou d'expériences tout à fait spécifiques, un individu nouveau ne naît que d'une cellule fécondée. Cela ne me gêne pas, mais il faut le dire!

En tentant de définir le fœtus, on a parlé de personne humaine. Bien sûr, et il s'agit d'une personne humaine « en promesse ». Récemment, le Conseil national français d'éthique mis en place par François Mitterrand, a bien souligné, toutes religions et toutes pensées philosophiques confondues, que le fœtus était une « personne humaine en puissance ». Certes, pour qu'un individu devienne à un moment donné une personne, il faut qu'il entre en relation avec les autres. Ici prend sa place le courant philosophique « relationnel ».

Tout d'abord, le fœtus humain n'est pas n'importe quel fœtus. La cellule fécondée ne produira pas un petit de chien ou de chat mais un petit d'homme. Quant à la personne humaine, elle ne se formera que progressivement sur la base de ce petit d'homme.

On a fait allusion, notamment M. Serge Moureaux, à certaines expériences nazies. Dans le même ordre d'idées, imaginons une grossesse non voulue qui malgré tout serait menée à terme. L'enfant est abandonné dans la forêt. Envisageons l'hypothèse

où l'enfant survit: nous aurions bien sûr affaire, morphologiquement, à un être d'aspect humain, mais non à une personne humaine.

La personne humaine naît et s'épanouit sur la base de l'être humain, ce dernier se développant lui-même à partir de la cellule fécondée.

Je puis comprendre que les appréciations morales quant au choix à opérer en cas de conflit soient différentes. Mais il était bon de nous rappeler certaines vérités: le fœtus humain est appelé à devenir une personne humaine, originale, irremplaçable en raison des millions de combinaisons de gènes et d'influences possibles. Il s'agit à tout moment d'une personne originale en puissance, d'une « personne humaine potentielle ».

Le devoir du médecin est de présenter clairement cette réalité aux yeux de la personne qui le consulte. Trop souvent, on ignore cette partie de la vérité. Quand je parle de « responsabiliser la patiente », c'est bien de cela qu'il s'agit. Je ne souhaite pas culpabiliser ou tenter d'exercer des pressions, inutiles d'ailleurs, sur une personne déterminée à l'avortement, mais bien de l'éclairer honnêtement.

Une véritable dissuasion ne peut s'installer que spontanément et si la femme concernée a été largement informée de toutes les réalités de son état, ceci en vue de l'aider à prendre une décision en toute conscience.

Enfin, parmi les dispositions que nous prétendons introduire, par voie d'amendement et figurent les sous-amendements que nous avons présentés et qui prévoient une mesure destinée à éviter la vénalité ou la commercialisation.

Les médecins ne sont que des hommes, après tout. Certaines indications peuvent être forcées par l'appât du gain. Une surconsommation, tant en matière de diagnostics que de traitements ou d'interventions, peut résulter d'une tentation mercantile.

C'est pourquoi, il nous apparaît très utile d'introduire cet amendement visant à prévenir ce risque. J'attire votre attention sur le fait que j'ai réintroduit le premier amendement sous forme de sous-amendement afin de supprimer une partie inutile du texte.

Ainsi, j'ai retiré les mots « conventionné ou non » car le terme « médecin » suffit pour le Code pénal. Ce texte dispose donc que « le médecin ne peut réclamer à la patiente aucun honoraire supplémentaire à ceux prévus dans la nomenclature de l'Institut national d'assurance maladie et invalidité ». Cette disposition vise simplement à éviter une exploitation lucrative de l'interruption de grossesse par le médecin, qu'il soit ou non conventionné. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Diegenant.

De heer Diegenant. — Mijnheer de Voorzitter, artikel 2, 4°, bepaalt dat de geneesheer verplicht is de vrouw voorlichting te verstrekken in verband met contraceptiva. In dit debat is vaak aan de orde geweest of er verwarring bestaat tussen de bevoegdheid van de nationale overheid en die van de Gemeenschappen. Voorlichting verstrekken op basis van de bijzondere wet is per essentie een bevoegdheid inzake de gezondheidszorg die tot de Gemeenschappen behoort. Toch kan men in dit voorstel van wet inschrijven dat de arts voorlichting moet verstrekken, maar dan moet men wel voor ogen houden dat de organisatie van deze voorlichting moet worden overgelaten aan de Gemeenschappen.

De indieners van dit voorstel zeggen daarnaast dat zij geen principiële richtlijnen kunnen verstrekken ten aanzien van de gezondheidsinstellingen waarin de ingreep abortus *provocatus* moet gebeuren, omdat dit volgens hen behoort tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen. In de verdediging van de tekst stel ik in verband met deze aangelegenheid een contradictio vast. Wil men misschien absoluut voorkomen dat bepaalde centra, waar thans tot abortus *provocatus* wordt overgegaan, na het eventueel definitief aannemen van deze tekst — wat wij ten eerste betwijfelen — niet meer in aanmerking zouden komen voor deze ingreep. Heeft men geweigerd nationale richtlijnen, basisregelen uit te vaardigen ten aanzien van de gezondheidsin-

stellingen, wat voor de voorlichting door de artsen aan de patiënten wel werd gedaan?

Enkele woorden nu over de verplichtingen van de geneesheer.

Ik zou het 5° van artikel 2 samen willen behandelen met het 3°. In het 5° staat: «De geneesheer die weigert een dergelijke ingreep te verrichten, is gehouden de vrouw bij haar eerste bezoek in kennis te stellen van zijn weigering.» Waarom kan de arts weigeren? Hij kan weigeren omdat hij deontologisch met zulke ingreep niet kan instemmen. Hij kan weigeren omdat hij meent dat zijn technische vaardigheid ontoereikend is om zonder medisch risico die ingreep uit te voeren. Hij kan weigeren omdat hij niet de gelegenheid heeft gehad om de noodsituatie waarin de vrouw beweert zich te bevinden na te gaan.

In het 3° staat dat de arts, wanneer hij de vaste wil van de vrouw vaststelt om abortus *provocatus* te ondergaan, dit moet aanzien als een noodsituatie. De vaste wil is dus de noodsituatie. De arts kan dat echter slechts vaststellen na de zesde dag, wanneer de vrouw terugkomt en schriftelijk haar vraag herhaalt, want dan pas blijkt de vaste wil.

De arts moet bij de eerste consultatie beslissen of hij al dan niet moet ingaan op de vraag van de vrouw hoewel hij haar vaste wil maar op de zesde dag kan vaststellen. Is dit coherent? Lees ik dit verkeerd? Of staat het er verkeerd?

Als de arts pas op de zevende dag kan vaststellen dat er een noodsituatie is, hoe kan hij dan bij de eerste consultatie worden verplicht om te verklaren of hij de abortus zal uitvoeren? Daarenboven, als de vrouw de zesde dag haar vaste wil bevestigt, is de arts dan verplicht de abortus uit te voeren of kan hij dan nog weigeren?

Het zou me genoeg doen hierover enige verduidelijking te krijgen.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mag ik onmiddellijk een antwoord geven?

U vraagt: «Lees ik verkeerd?» Ja, dat doet u. U spreekt over de noodsituatie en de vaste wil van de vrouw. Zij verklaart zich in een noodsituatie te bevinden én — ik wijs op het belang van dit voegwoord — toont haar vaste wil.

In mijn tweede uiteenzetting heb ik bepalingen voorgelezen uit de Europese Codex van Medische Deontologie van 1987, waarvoor België, zoals de meeste EG-landen, toestemming heeft gegeven. De Codex bepaalt dat de arts de gewetensclausule mag invoeren.

Die gewetensclausule bestaat erin een uitzondering te maken op de algemene regel dat de arts altijd verplicht is mensen in nood bijstand te geven. Hij mag weigeren op voorwaarde dat hij die beslissing onmiddellijk meedeelt, nog voor de vrouw het verhaal doet van haar noodsituatie, en zijn patiënt doorstuurt naar een collega.

Wij hebben vaak gezegd dat de arts ook mag weigeren nadat de vrouw haar noodsituatie heeft uiteengezet. Het woord «apprecieert» houdt in dat de arts, als er volgens hem geen noodsituatie is, de abortus niet moet uitvoeren.

De vaste wil, die wordt vermeld na alles wat de arts moet doen en na de bedenktijd van de vrouw, is dus het nogmaals uitspreken van die vaste wil. De noodsituatie zal in zes dagen tijd allicht niet gewijzigd zijn, maar de vaste wil van de vrouw wel, na de pogingen om haar in die dagen van alles bij te brengen en eventueel een aanbod tot bijstand te doen. Zij moet dan verklaren een tweede maal dat het nog steeds haar vaste wil is. Dit strekt er vooral toe de arts te beschermen als die bijvoorbeeld later ter verantwoording wordt geroepen omdat hij een abortus zou hebben gepleegd op een vrouw die niet toestemde. In dat geval ressorteert hij onder de bepalingen van artikel 1 van de wetgeving.

De heer Diegenant. — Mevrouw, de Voorzitter verzoekt me mijn uiteenzetting te beperken tot vijf minuten. Ik wil echter hoffelijk zijn en zal de tekst van wat u nu verklaart nalezen.

Ik vind het jammer om in zulke gewichtige aangelegenheid onmiddellijk te moeten inspelen op gezegden. Ondanks uw uiteenzetting lijkt de tekst me niet helemaal coherent.

Na het amendement, dat wij zopas hebben besproken en dat 4° en 5° herschikt, stel ik een wezenlijke vraag.

Collega Lallemand en collega Erdman zeggen dat de rechtvaardigingsgrond zoals thans voorkomende in de rechtspraak, in elk geval geldig blijft.

Een vrouw in een noodtoestand — niet in een noodsituatie — moet in elk geval worden geholpen. De bepalingen van het wetsvoorstel waarover wij debatteren, zijn dan niet van toepassing. Dan is er geen voorlichting nodig, moet men niet zes dagen wachten en moet de ingreep niet noodzakelijk in een verzorgingsinstelling gebeuren. Als dit de uitleg is, vraag ik mij af waartoe dit wetsvoorstel dan nog moet dienen? Wellicht zult u samen met mij antwoorden: om abortus op eenvoudige vraag mogelijk te maken. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts.

De heer Arts. — Mijnheer de Voorzitter, in mijn korte uiteenzetting verzoek ik u bij de stemming over artikel 2, 2°, c een onderscheid te maken tussen de twee delen waaruit deze alinea bestaat en dus tweemaal te stemmen. Het eerste deel behandelt de verplichting van de geneesheer om zich te vergewissen van de vaste wil van de vrouw om haar zwangerschap af te breken. Het tweede deel handelt over de appreciatie van de geneesheer over de vaste wil van de vrouw en haar noodsituatie. Ik vraag een aparte stemming over beide delen om andermaal aan te tonen dat het over twee verschillende zaken gaat: de vaste wil van de vrouw en de noodsituatie. Deze beide elementen zijn zo verschillend dat men vergeten is de beide op te nemen in het eerste deel van artikel 2, 2°, c.

Ik stel opnieuw twee vragen en zal ze blijven stellen tot ik er een antwoord op krijg. Ten eerste, wat als een geneesheer na de hele procedure oordeelt dat er geen noodsituatie is, maar wel een geschreven vaste wil van de vrouw? Heeft de vrouw dan recht op een abortus? Ten tweede, wat als de geneesheer vaststelt dat er geen vaste wil is? Is dit een soevereine eindbeslissing of mag de vrouw naar een tweede, derde en volgende geneesheer gaan, tot zij er één vindt die haar de toestemming geeft en de abortus uitvoert?

M. S. Moureaux. — Il a déjà été répondu à ces questions.

De heer Arts. — Ik zal ze blijven stellen tot ik er hier een antwoord op krijg.

Mijn laatste vraag: is men niet vergeten de leerling-verpleegkundigen in de tekst te vermelden? (*Applaus.*)

De Voorzitter. — De heer Laverge stelt volgend amendement voor:

«Aan het 2° van het artikel 350, voorgesteld door dit artikel, een letter d toe te voegen, luidende:

«d) Ingeval de vrouw een wettelijk echtpaar vormt met de toekomstige vader of een vaste relatie heeft met deze, vragen of de toestemming om tot zwangerschapsafbreking te beslissen in consensus is genomen.»

«Compléter le 2° de l'article 350, tel qu'il est proposé à cet article, par un d, libellé comme suit:

«d) Demander à la femme, lorsqu'elle forme un couple légitime avec le futur père ou a une liaison stable avec celui-ci, si le consentement à l'interruption de grossesse est une décision prise en consensus.»

Het woord is aan de heer Laverge.

De heer Laverge. — Mijnheer de Voorzitter, in a, b en c van artikel 2, 2°, wordt bepaald wat de geneesheer moet doen wanneer een vrouw zich tot hem wendt om haar zwangerschap

te laten afbreken. Mijn amendement wil daaraan een *d* toevoegen. De reden en de motivatie hiervoor zal ik even toelichten.

Dit amendement heb ik reeds tijdens de commissievergaderingen ingediend. Het heeft tot doel de intentie van de echtgenoot of de vaste partner te kennen, opdat de geneesheer eventueel op verzoek kan proberen de partners tot een gelijke beslissing over te halen.

Deze eventuele consensus zou dan kunnen worden genoteerd, tenzij de vrouw zich verzet tegen het kennis geven van haar bedoeling aan haar echtgenoot of partner.

Ook professor Dalcq van de UCL vindt het aandeel van de vader of de participatie van de partner in een beslissing, in het perspectief van de legalisering van abortus, een delicaat punt.

Als de vrouw zich in het buitenland laat aborteren of clandestien een zwangerschap afbreekt, bestaat er geen garantie dat met het medezeggenschap van de partner of echtgenoot rekening wordt gehouden.

Deze wetswijziging zou wel oog hebben voor dit belangrijk facet. Volgens de auteurs van het wetsvoorstel is het immers duidelijk dat, wanneer de vrouw een goede relatie heeft met haar man of partner, er geen meningsverschillen zijn over een eventuele zwangerschapsafbreking.

Ook in het verslag van de verenigde commissies kan men op pagina 135 lezen dat in dit verband kan worden verwezen naar een document van de Nationale Vrouwenraad, waarin staat: «Indien het om een duurzaam paar gaat, gehuwd of niet, het wenselijk is dat de twee partners samen besluiten de zwangerschap te laten afbreken en dat zij hiervoor samen de verantwoordelijkheid op zich nemen. Op dat stuk valt aan de opvangdiensten een belangrijke taak ten deel. Noch de diensten, noch de artsen kunnen de vrouw dwingen haar man of partner te raadplegen, dan wel zich in geval van onenigheid bij diens beslissing neer te leggen.»

Ook professor Dalcq vraagt zich af: *Quid en cas de désaccord?* In dit geval bestaat er ongetwijfeld geen ander antwoord, zegt hij, dan: «La priorité donnée en fait, sinon en droit, à la décision de la femme, mais dans ce cas, plus que dans tout autre, il me faut insister sur les structures d'accueil préalables à la décision pour tâcher de conduire le couple à une décision commune.»

Professor Dalcq, die toch katholiek is geïnspireerd beseft dat, indien de zwangerschap het resultaat is van een vluchtige of toevallige relatie en indien geen van beide partners wenst dat de relatie voortduurt of er geen gevolgen wil aan overhouden, uiteindelijk alleen de vrouw kan beslissen. Zij, en zij alleen, moet immers de gevolgen ondergaan.

Professor Dalcq besluit wijselijk met de woorden: «L'idéal serait à mes yeux que le recours à l'avortement ne soit envisagé que lorsqu'il s'agit réellement de la solution qui constitue le moindre mal, mais je ne vois pas la possibilité d'imposer à autrui le critère de ce qui doit être pour lui le moindre mal.»

Mijnheer de Voorzitter, mijn amendement heeft tot doel het overleg tussen de partners in de wet op te nemen teneinde de vrijblijvendheid van het vergewissen van de intenties van de partner te vervangen door een verplichting voor de geneesheer.

Mijnheer de Voorzitter, mijn amendement houdt geen fundamentele wijziging van het voorstel in, maar veeleer een verbetering. Het is een aanvulling van de voorwaarden die moeten worden vervuld alvorens tot abortus te kunnen overgaan. Het vaderschap is in heel deze discussie toch een belangrijk element. Daarom vraag ik dan ook het amendement aan te nemen. *(Applaus.)*

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Baert.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb al een afzonderlijke stemming gevraagd over het laatste lid van het 2°. Ik hoef die vraag hier niet meer te herhalen.

Ann. parl. Sénat de Belgique — Session ordinaire 1989-1990
Parlem. Hand. Belgische Senaat — Gewone zitting 1989-1990

Zoals de heer Falise ben ik ook de mening toegedaan dat de geneesheer die de ingreep uitvoert, zich er in elk geval moet aan vergewissen of de voorlichting bedoeld in 1° verstrekt werd. Er kan nog wel verder worden gediscussieerd of hiervan echt een verslag moet worden opgesteld, maar wat de grond van de zaak betreft, ligt mijn vraag in de lijn van die van de heer Falise.

Ik meen echter dat de heer Diegenant ongelijk heeft met betrekking tot de problemen die kunnen rijzen inzake de verplichting van de geneesheer om zijn weigering tot het uitvoeren van de ingreep bij de eerste consultatie bekend te maken. De verplichting van de geneesheer om de vrouw bij de eerste consultatie in kennis te stellen van zijn weigering om de ingreep uit te voeren, heeft immers uitsluitend betrekking op 5°, dat handelt over de gewetensclausule. Die gewetensclausule houdt in dat de geneesheer onder geen enkel omstandigheid wenst een abortus uit te voeren. Dit moet hij natuurlijk bij de eerste consultatie reeds zeggen. Die verplichting heeft dus helemaal niets te maken met de gevallen waarin de geneesheer geen abortus wil uitvoeren omdat hij vindt dat er geen noodsituatie is of omdat hij geen vaste wil heeft vastgesteld.

De heer Erdman. — Dat klopt.

M. S. Moureaux. — Exactement.

De Voorzitter. — Wij bespreken nu het deel van het artikel met betrekking tot de zwangerschapsafbreking na de twaalfde week.

Nous entamons la discussion du volet de l'article concernant l'interruption de la grossesse après la douzième semaine.

La parole est à M. Cerexhe pour défendre la partie de son amendement qui traite de ce sujet.

M. Cerexhe. — Monsieur le Président, nous nous référons à notre justification écrite.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Diegenant.

De heer Diegenant. — Mijnheer de Voorzitter, collega Baert verwees naar de deontologie, niet naar de tekst. Wellicht zit hij hiermee op dezelfde golflengte als mevrouw Herman, al was haar uitleg niet zo duidelijk.

Of de rechter dit uit de tekst zal kunnen afleiden, weet ik niet.

Hier werd ook gezegd dat het alleen om abortus *provocatus* kan gaan op voorwaarde dat het kind niet levensvatbaar is. Ook dit zou te maken hebben met de medische deontologie. In landen waar een soortgelijke wettekst als dit voorstel bestaat, is momenteel het debat aan de gang over de vraag hoe men kan vaststellen dat een kind buiten de baarmoeder al dan niet levensvatbaar is en wil men imperatieve bepalingen invoeren om dit objectief te laten vaststellen.

Menen de indieners niet dat in hun tekst de verplichte, objectieve vaststelling van de levensvatbaarheid van het kind moet worden opgenomen en dit vanaf de derde maand na zijn conceptie tot de dag vóór de geboorte?

M. le Président. — Le vote sur les amendements et le vote sur l'article 2 sont réservés.

De stemming over de amendementen en de stemming over artikel 2 worden aangehouden.

L'article 3 est ainsi libellé:

Art. 3. L'article 351 du même code est remplacé par la disposition suivante:

«La femme qui, volontairement, aura fait pratiquer un avortement en dehors des conditions prévues à l'article 350 sera punie d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cinquante francs à deux cents francs.»

Art. 3. Artikel 351 van hetzelfde wetboek wordt vervangen als volgt:

« De vrouw die opzettelijk een vruchtafdrijving laat verrichten buiten de voorwaarden gesteld in artikel 350, wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van vijftig frank tot tweehonderd frank. »

M. Cerexhe et consorts proposent l'amendement que voici :

« Remplacer cet article par les dispositions suivantes :

« Dans le même code sont insérés les articles 351bis et 351ter (nouveaux), libellés comme suit :

« Art. 351bis. Le médecin qui aura pratiqué un avortement sans respecter les obligations prévues aux articles 350ter ou 350quinquies, alinéa 2, sera puni des peines prévues à l'article 350. »

« Art. 351ter. Sera considéré comme un infanticide, toute interruption de grossesse pratiquée en dehors du cas prévu à l'article 350quinquies à l'égard du fœtus considéré médicalement comme viable. »

« Dit artikel te vervangen als volgt :

« In hetzelfde wetboek worden de artikelen 351bis en 351ter (nieuw) ingevoegd, luidende :

« Art. 351bis. De geneesheer die een zwangerschapsafbreking heeft uitgevoerd zonder te voldoen aan de verplichtingen bepaald in artikel 350ter of 350quinquies, tweede lid, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 350. »

« Art. 351ter. Als kindermoord wordt beschouwd iedere zwangerschapsafbreking, behoudens het geval bedoeld in artikel 350quinquies uitgevoerd op een fœtus die uit medisch oogpunt levensvatbaar wordt geacht. »

La parole est à M. Cerexhe.

M. Cerexhe. — Monsieur le Président, nous formulons deux propositions en ce qui concerne l'article 3. La première est relative au maintien des peines telles que prévues actuellement par le Code pénal. Comme j'ai eu l'occasion de le dire ce matin, une relation existe nécessairement entre, d'une part, un acte commis et sa gravité et, d'autre part, la sanction applicable. Nous avons le sentiment qu'en réduisant exagérément les sanctions, on réduit également la portée du principe inscrit dans la disposition de droit pénal.

Notre amendement propose l'insertion, dans notre Code pénal, d'un article 351ter assimilant à l'infanticide toute interruption de grossesse pratiquée en dehors des conditions légales, lorsque le fœtus est médicalement estimé viable.

Tout avortement qui serait pratiqué en dehors des conditions légales, sur un fœtus qui peut vivre d'une manière autonome, ne devrait pas être sanctionné par des peines frappant l'avortement mais, au contraire, par celles prévues pour l'infanticide.

Quelle différence y a-t-il, en effet, entre un enfant viable, non né, et un enfant qui est né ? Toute atteinte à la vie est, dans l'un et l'autre cas, aussi criminelle.

Un avortement pratiqué sur un fœtus de sept ou huit mois, susceptible d'avoir une vie autonome en dehors du corps de sa mère, doit être frappé exactement des mêmes peines que celles qui punissent le meurtrier d'un enfant qui vient de naître ou qui est en train de naître.

Notre jurisprudence considère, en effet, qu'il y a infanticide non seulement lorsqu'on supprime un enfant qui vient de naître, et ce dans les trois jours, mais également lorsqu'on le supprime alors qu'il est en train de naître, même si le cordon ombilical n'a pas encore été coupé.

Je rappelle que certaines législations se sont engagées dans cette voie. C'est notamment le cas de la législation néerlandaise, où, au moment du vote de la législation sur l'avortement, un article 82 a été inséré dans le Code pénal assimilant à l'infanticide « le fait de tuer un fruit dont on peut raisonnablement espérer

qu'il est à même de vivre d'une façon autonome en dehors du corps de sa mère ». (Applaudissements.)

De Voorzitter. — De heren Baert en Peeters stellen volgend amendement voor :

« In artikel 351, zoals voorgesteld door dit artikel, na de woorden « in artikel 350 » in te voegen de cijfers « 1°, 2°, 3°, 4° ». »

« A l'article 351, proposé par cet article, insérer, après les mots « à l'article 350 », les mots « 1°, 2°, 3°, 4° ». »

Het woord is aan de heer Baert.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, met mijn amendement bij artikel 3 wens ik te verkrijgen dat niet naar het volledig artikel 350 wordt verwezen tot de strafbaarheid van de vrouw, maar alleen naar 1°, 2°, 3° en 4°. Het 5° van artikel 350 betreffende de clausule over de gewetensbezwaren heeft niets te maken met de eventuele strafbaarheid van de vrouw,

Indien het amendement van de indieners van het voorstel wordt aanvaard, moet 2° van artikel 350 wegvallen om tegemoet te komen aan de opmerkingen van de heer Arts. Immers, wanneer men 2° behoudt, dan zou de vrouw kunnen worden gestraft wegens nalatigheid of fouten van de geneesheer. Daar heeft de heer Arts gelijk.

De Voorzitter. — Mijnheer Baert, er is hier een technische moeilijkheid. U werkt op basis van de tekst zoals hij door de commissie werd aangenomen. Als ingevolge het aanvaarden van andere amendementen de nummering in uw amendement wordt gewijzigd, dan moeten de diensten van de Senaat de nodige aanpassingen doen. Wanneer wij beginnen met subamendementen in te dienen op amendementen die nog niet zijn aangenomen, dan komen wij in de verwarring terecht.

De heer Baert. — Dat is juist, mijnheer de Voorzitter. Het was maar een opmerking. In de huidige situatie moet in mijn amendement 2° wegvallen.

De Voorzitter. — In de tekst van uw amendement moet 2° worden geschrapt, mijnheer Baert ?

De heer Baert. — Ja, mijnheer de Voorzitter, ik verdedig mijn amendement met weglating van 2° omdat 2° enkel betrekking heeft op verplichtingen van de geneesheer en niet van de vrouw. Ik had hier eigenlijk dezelfde fout gemaakt als de commissie bij het aannemen van het artikel.

De Voorzitter. — Uw amendement moet bijgevolg worden gelezen : na de woorden « in artikel 350 » in te voegen de cijfers, 1°, 3° en 4°.

De heer Baert. — En ook 6°, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter. — Ik herhaal dus dat uw amendement moet gelezen worden : na de woorden « in artikel 350 » in te voegen de cijfers 1°, 3°, 4° en 6°.

De heer Baert. — Zo is het, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman. — Mijnheer de Voorzitter, ik kan de redenering van de heer Baert volgen wanneer hij zegt dat 2° in zijn amendement moet wegvallen daar het in 2° gaat om de verplichtingen van de geneesheer. Maar in de tekst aangenomen door de commissie geldt dat evengoed voor 4° want dat zegt : de geneesheer moet aan de vrouw de voorlichting verstrekken inzake contraceptiva. In zijn redenering moeten bijgevolg 2° en 4° in zijn amendement wegvallen.

Ik wil er echter vooral de aandacht op vestigen dat waar in de voorgestelde tekst van de commissie in artikel 3 wordt gezegd: «buiten de voorwaarden zoals gesteld in artikel 350,» het in de eerste plaats gaat over alles wat de vrouw zelf moet doen. In zoverre er tekortkomingen zouden zijn van derden waardoor zij in een onoverkomelijke dwaling zou worden gebracht, zal voor haar dit principe als rechtsregel gelden.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, ik meen dat het gevaarlijk is vooraf onoverkomelijke dwalingen te voorzien. Het is de rechtbank die hier zal oordelen en men weet nooit vooraf hoe de uitspraak zal zijn.

Voor het overige ben ik het eens met wat de heer Cerexhe over artikel 351 heeft gezegd.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts.

De heer Arts. — Mijnheer de Voorzitter, ik wens hier een vraag te herhalen die ik ook al tijdens de algemene bespreking stelde, maar waarop ik geen antwoord kreeg. Ik neem aan dat artikel 351 wordt gewijzigd omwille van de strafmaat. De indieners willen de strafmaat aanzienlijk verminderen. Bovendien staat er in de nieuwe tekst een woordje meer. De huidige tekst zegt: «De vrouw die opzettelijk afdrijving van haar vrucht veroorzaakt wordt gestraft met ...» In de nieuwe tekst lees ik: «De vrouw die opzettelijk een vruchtafdrijving laat verrichten ...» Deze situatie impliceert de tussenkomst van een derde die eventueel strafbaar kan worden gesteld. Met andere woorden, de vrouw die in de toekomst zelf een vruchtafdrijving pleegt, zal niet meer strafbaar zijn.

De Voorzitter. — De stemming over de amendementen en de stemming over artikel 3 worden aangehouden.

Le vote sur les amendements et le vote sur l'article 3 sont réservés.

L'article 4 est ainsi rédigé:

Art. 4. L'article 352 du même code est remplacé par la disposition suivante:

«Lorsque les moyens employés dans le but de faire avorter la femme auront causé la mort, celui qui les aura administrés ou indiqués dans ce but sera condamné à la réclusion, si la femme a consenti à l'avortement, mais que l'intervention ait été pratiquée en dehors des conditions définies à l'article 350 et aux travaux forcés de dix ans à quinze ans, si elle n'y a point consenti.»

Art. 4. Artikel 352 van hetzelfde wetboek wordt vervangen als volgt:

«Wanneer de middelen, gebruikt met het oogmerk om vruchtafdrijving te verwekken, de dood tot gevolg hebben, wordt hij die ze met dat oogmerk heeft aangewend of aangewezen, veroordeeld tot opsluiting indien de vrouw daarin weliswaar heeft toegestemd doch de ingreep werd verricht buiten de voorwaarden gesteld in artikel 350, en tot dwangarbeid van tien jaar tot vijftien jaar, indien zij daar niet in heeft toegestemd.»

M. Cerexhe et consorts proposent la suppression de cet article.

De heer Cerexhe c.s. stelt voor dit artikel te doen vervallen.

M. Cerexhe. — Nous retirons cet amendement, monsieur le Président.

M. le Président. — L'amendement est donc retiré.

Le vote sur l'article 4 est réservé.

De stemming over artikel 4 wordt aangehouden.

L'article 5 est ainsi rédigé:

Art. 5. L'article 353 du même code est abrogé.

Art. 5. Artikel 353 van hetzelfde wetboek wordt opgeheven.

M. Cerexhe et consorts proposent l'amendement que voici:

«Remplacer cet article par les dispositions suivantes:

«L'article 353 du même code est remplacé par les dispositions suivantes:

«§ 1er. Il est institué un collège national d'évaluation et de contrôle de l'application des dispositions des articles 350bis, 350ter et 350quinqüies dont les modalités d'organisation et de fonctionnement seront déterminées par arrêté royal délibéré en Conseil des ministres.

§ 2. Le collège est composé de 12 membres, dont 7 membres féminins, choisis parmi les personnalités reconnues par leurs pairs pour leurs compétences, se répartissant comme suit:

1. Six docteurs en médecine en exercice dont 2 pédiatres, 2 psychiatres et 2 gynécologues, nommés par le Roi selon la parité linguistique sur présentation d'une liste établie par l'Ordre national des médecins;

2. Six avocats exerçant depuis au moins 10 ans, inscrits à un tableau de l'Ordre des avocats, nommés par le Roi, selon la parité linguistique sur présentation d'une liste établie par l'Ordre national des avocats.

Les membres du collège sont nommés pour une durée de 4 ans renouvelable.

§ 3. Le collège est chargé de veiller au respect des dispositions des articles 350bis à 351.

Le collège peut se faire communiquer par les établissements agréés tous les renseignements nécessaires à la vérification du respect des dispositions visées ci-dessus à condition que soit garanti l'anonymat de la femme.

Il dresse tous les ans un rapport complet et précis concernant l'état de la question de l'avortement en Belgique et transmet ce rapport au ministre de la Justice qui en assure la publicité.

§ 4. Tout médecin exerçant des traitements visant à des interruptions de grossesse doit faire parvenir, sous une forme anonyme au collège, tous les trois mois les renseignements suivants:

1° Le nombre d'interruptions de grossesse qu'il a pratiquées durant ladite période;

2° Les raisons pour lesquelles il a estimé devoir pratiquer ces interruptions volontaires de grossesse;

3° La durée de la grossesse, le nombre de grossesses et d'interruptions de grossesse précédentes, l'âge, la province du domicile ou, s'il s'agit de femmes habitant l'étranger, le pays, l'état civil et le nombre d'enfants de chacune des femmes traitées.

Le non-respect des dispositions du présent paragraphe est sanctionné d'une amende de 100 à 200 francs.

§ 5. Les frais de fonctionnement du collège sont à charge du budget du ministère de la Justice.»

«Dit artikel te vervangen als volgt:

«Artikel 353 van hetzelfde wetboek wordt vervangen als volgt:

«§ 1. Er wordt een nationaal evaluatie- en controlecollege voor de toepassing van de bepalingen van de artikelen 350bis, 350ter en 350quinqüies ingesteld, waarvan de organisatie en de werkwijze worden bepaald bij in Ministerraad overlegd koninklijk besluit.

§ 2. Het college bestaat uit 12 leden van wie 7 vrouwen, gekozen onder prominenten die, wegens hun deskundigheid, door hun gelijken als zodanig zijn erkend; de samenstelling is als volgt:

1. Zes werkende doctors in de geneeskunde, onder wie 2 kinderartsen, 2 psychiaters en 2 gynaecologen, volgens de taalpariteit door de Koning benoemd uit een lijst voorgedragen door de Nationale Orde van geneesheren;

2. Zes advocaten, sedert ten minste 10 jaar werkzaam en ingeschreven op de tabel van de Orde van advocaten, volgens de taalpariteit door de Koning benoemd uit een lijst voorgedragen door de Nationale Orde van advocaten.

De leden van het college worden benoemd voor een termijn van 4 jaar, die kan worden verlengd.

§ 3. Het college is belast met het toezicht op de naleving van de bepalingen van de artikelen 350bis tot 351.

Het college kan bij de erkende instellingen alle inlichtingen opvragen die noodzakelijk zijn om na te gaan of de hierboven bedoelde bepalingen worden nageleefd, op voorwaarde dat de anonimiteit van de vrouw gewaarborgd blijft.

Het college stelt elk jaar een volledig en nauwkeurig verslag op over de stand van zaken op het gebied van zwangerschapsafbreking in België en stuurt dat verslag door aan de minister van Justitie die het openbaar maakt.

§ 4. Elke geneesheer die een behandeling uitvoert gericht op het afbreken van een zwangerschap, moet elke drie maanden aan het college de volgende anonieme inlichtingen sturen:

1° Het aantal zwangerschapsafbrekingen die hij tijdens die periode heeft verricht;

2° De redenen waarom hij heeft gemeend die zwangerschappen te moeten afbreken;

3° Voor elke vrouw: de duur van de zwangerschap, het aantal voorgaande zwangerschappen en zwangerschapsafbrekingen, de leeftijd, de provincie waar de woonplaats gelegen is of het land indien de vrouw in het buitenland woont, de burgerlijke staat en het aantal kinderen.

Niet-naleving van het bepaalde in deze paragraaf wordt gestraft met geldboete van 100 frank tot 200 frank.

§ 5. De werkingskosten van het college komen ten laste van de begroting van het ministerie van Justitie.

M. le Président. — La parole est à M. Falise.

M. Falise. — Monsieur le Président, cet amendement proposant la création d'un collège national d'évaluation et de contrôle de l'application des dispositions légales m'a toujours tenu à cœur. Il a pour but de doter le Parlement d'une sorte de prolongement qui soit, en quelque sorte, son œil, son cœur et son bras. Puisqu'une certaine part d'inconnu découle de la loi dont nous débattons, il me paraît assez normal d'envisager le contrôle des effets de celle-ci.

Par conséquent, l'objectif premier est de vérifier la loi au sens étymologique du terme — faire vrai (*verum facere*) — aussi bien dans son prescrit que dans ses principes. Cet organe devrait, à mon sens, jouer un rôle de tampon, de filtre et de régulateur entre les acteurs: la femme ainsi que le médecin, d'une part, et la justice, d'autre part, puisque nous nous inscrivons toujours dans la démarche juridique classique.

J'ai beaucoup de peine à admettre que la société soit uniquement représentée par le médecin, en matière de contrôle. C'est pourquoi j'irais jusqu'à dire que ce collège national devrait être seul habilité à examiner pratiquement tous les dossiers et à provoquer d'éventuelles poursuites, si cela s'avérait nécessaire.

En d'autres termes, si le rôle de ce collège était non seulement d'évaluer, mais également de contrôler, les femmes et les médecins bénéficieraient de ce que je serais tenté d'appeler un « pré-jugé favorable » également au sens étymologique du terme.

Telle est la façon dont je conçois la fonction de contrôle de ce collège qui aurait aussi un second rôle, connexe au premier et aussi important sinon plus. Il ne devrait pas encore, je vise l'évaluation de la situation, se contenter de vérifier si l'on agit en fonction des prescriptions de la loi, mais se demander ce qu'il est possible de faire pour améliorer les choses.

Autrement dit, l'évaluation devrait déboucher sur des études sérieuses en matière d'avortement en Belgique, de manière à pouvoir prendre un certain nombre de mesures de prévention. J'ai souvent cité l'exemple de la prévention routière. Il est certain que ce n'est pas en mettant quelques chauffards en prison qu'il est possible de faire diminuer le nombre d'accidents de la route. Il faut prendre les mesures générales qui s'imposent en procédant aux aménagements nécessaires: construire de meilleures routes,

prévoir un éclairage optimal ainsi qu'une éducation plus adéquate des personnes. L'évaluation doit donc déboucher sur une étude sérieuse menant à des mesures préventives de l'avortement.

Quant aux méthodes de travail, il est évident qu'elles respecteraient un anonymat tout à fait strict. Ce collège, composé éventuellement d'une douzaine de personnes, centraliserait certains éléments d'information des dossiers et pourrait, par des visites ainsi que par des colloques avec les différentes personnes travaillant dans les centres, arriver à des accords sur la manière de travailler et à des suggestions quant aux améliorations toujours possibles.

Il ne disposerait d'aucun pouvoir décisionnel et n'aurait qu'un pouvoir d'enquête, sans qu'il soit question d'inquisition. Rappelons-nous le travail des inspectrices de l'ONE dans les camps de vacances: il consistait à vérifier si les choses étaient bien faites et plus précisément si l'esprit dans lequel la loi avait été conçue était respecté. Ce collège disposerait aussi d'un pouvoir d'avis de manière à éviter certains glissements, à corriger certaines erreurs, à combler des lacunes ou à redresser des déviations.

Les principales caractéristiques du collège national seraient une totale indépendance vis-à-vis des parquets et une composition pluraliste, à majorité féminine. Par ce dernier point, nous ne visons pas à flatter la gent féminine, mais nous sommes persuadés que la femme demeure le gardien le plus sûr de la vie.

Un tel organe, s'il peut paraître nouveau, n'en demeure pas moins la seule garantie, hors parquets, du respect du contrôle de la société sur le phénomène, contrôle que nous ne pouvons laisser aux seuls médecins, j'y insiste.

De plus, il est de nature à permettre une étude sérieuse, promesse de la prise en compte de mesures dissuasives et préventives. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — De heren Baert en Peeters stellen volgend amendement voor:

«Dit artikel te vervangen als volgt:

«In artikel 353 van hetzelfde wetboek worden de woorden «in de gevallen van de artikelen 348, 350 en 352», vervangen door de woorden «in de gevallen bedoeld bij de artikelen 348 en 352.»

«Remplacer cet article par la disposition suivante:

«A l'article 353 du même code, les mots «dans les cas prévus par les articles 348, 350 et 352» sont remplacés par les mots «dans les cas prévus par les articles 348 et 352.»

Het woord is aan de heer Baert.

De heer Baert. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb nog een korte verduidelijking bij het amendement dat wij bij artikel 5 hebben ingediend.

Artikel 5 handelt over artikel 353 van het Strafwetboek waarin hogere straffen worden bepaald voor de geneesheer, heelkundige, verloskundige, vroedvrouw enzovoort, in de gevallen bedoeld bij artikel 348 namelijk een vruchtafdrijving bij een vrouw die daarin niet heeft toegestemd. Artikel 350 is het voorwerp van artikel 2 van het voorstel en artikel 352, dat de vruchtafdrijving betreft die de dood van de vrouw tot gevolg heeft, is het voorwerp van artikel 4.

Wij stellen dus ook voor de verwijzing naar artikel 350 in artikel 353 te schrappen omdat daar in voorkomend geval de strafbaarheid wegvalt, ook in onze visie, namelijk wanneer de rechtbank oordeelt of er al dan niet een noodsituatie bestaat. Wij stellen voor artikel 353 niet te doen vervallen, zoals het voorstel beoogt, doch wel enkel nog te verwijzen naar de artikelen 348 en 352: de gevallen waar de abortus wordt uitgevoerd tegen de wil van de vrouw of waar de abortus de dood van de vrouw tot gevolg heeft. Wij zijn van oordeel dat er geen redenen zijn om de strafverzwaring voor de *peritus*, de geneesheer enzovoort, niet te behouden. Tot zover ons amendement.

Het amendement van de heer Cerexhe c.s. over het nationaal evaluatie- en controlecollege kunnen wij helaas niet goedkeuren. Ten eerste hoort deze tekst duidelijk niet thuis in het Strafwetboek. Ten tweede kan dit topzware orgaan, naar onze mening, niet werkbaar zijn, en zal het geen ernstige rol spelen in de bestrijding van de abortuspraktijk. Ten derde, in de filosofie die wij voorstaan en die ook die van de indieners van het amendement volgen, zal het amendement de impact en de invloed van het principe van het behoud van abortus in het strafrecht verminderen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Herman.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de Voorzitter, ik wens maandag, vóór de aanvang van de stemmingen, nog kort te antwoorden op het amendement van de heer Cerexhe c.s.

De Voorzitter. — Mevrouw, uw vraag is nogal vergaande. Er was overeengekomen vandaag de algemene bespreking en de bespreking van de artikelen te beëindigen, zodat wij maandag tot de stemming kunnen overgaan. Wanneer u maandag nog een toelichting geeft, is het mogelijk dat andere leden nog willen replikeren of bijkomende vragen stellen en dan hernemen wij in feite het debat over een van de belangrijkste punten van het voorstel van wet. Ik kan wel toestaan dat u vandaag nog antwoordt.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de Voorzitter, in dat geval vraag ik u de vergadering tien minuten te schorsen, aangezien wij toch ongeveer aan het einde van de bespreking zijn, zal ik nog vandaag antwoorden.

De Voorzitter. — Akkoord, mevrouw.

De vergadering is geschorst.

La séance est suspendue.

— *De vergadering wordt geschorst te 17 h 20 m.*

La séance est suspendue à 17 h 20 m.

Ze wordt hervat te 17 h 40 m.

Elle est reprise à 17 h 40 m.

De Voorzitter. — De vergadering is hervat.

La séance est reprise.

Het woord is aan mevrouw Herman.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de Voorzitter, ik wou inderdaad reageren op het amendement van de heer Cerexhe c.s. omdat ik wel geneigd ben in te gaan op wat de heer Falise, die het amendement heeft verdedigd, heeft gezegd. De indieners van dit voorstel hebben van bij de aanvang zeer

veel belang gehecht aan de evaluatie. Collega Lallemand was van oordeel dat de evaluatie zeer goed tot zijn recht zou kunnen komen in de commissie voor de bio-ethiek, die de regering van zins is te installeren.

Het amendement van de heer Cerexhe is in feite een opsomming van de gevallen waar abortus is toegelaten volgens onze wetgeving indien ons wetsvoorstel wordt aangenomen. Abortus valt in die gevallen niet meer onder het strafrecht. Het hoort dan tot de Volksgezondheid waar grote verdeeldheid heerst over gemeenschapsmateries. Dit schept problemen die wij in het verleden niet kenden. Ik kan niet anders dan de heer Baert bijvallen in zijn institutionele bezwaren.

In 1976 was er geen probleem. De PVV-fractie stelde de oprichting voor van een evaluatiecommissie die de gegevens zou bezorgen aan het departement van Volksgezondheid waar ze statistisch verwerkt zouden worden. In 1978 heb ik zelf een van mijn voorstellen geamendeerd met het oog op het invoegen van evaluatiemaatregelen. Aangezien dit niet thuishoort in het strafrecht heb ik toen voorgesteld ze in te voegen in de wet van 1963 betreffende de ziekenhuizen.

Wij mogen nu niet handelen in een opwelling. Dit zou immers problemen scheppen op institutioneel vlak en het debat over ons voorstel en de stemming in de war sturen.

De indieners van het voorstel hechten een groot belang aan deze aangelegenheid. Wij zullen onmiddellijk samenkomen om een voorstel te bestuderen waarbij wij de indieners van dit amendement zullen betrekken. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — De aangehouden stemmingen en de stemming over het voorstel van wet in zijn geheel hebben plaats maandag aanstaande, 6 november, te 14 uur.

Il sera procédé lundi prochain, 6 novembre 1989, à 14 heures, aux votes réservés, ainsi qu'au vote sur l'ensemble de la proposition de loi.

Dames en heren, ik vestig er de aandacht op dat dit de overeengekomen agenda is, buiten de gewone agenda die u gisteravond hebt ontvangen voor de volgende week.

Ik hoop derhalve dat alle leden zullen beseffen dat buiten de normale vergaderingen van dinsdag, woensdag en donderdag er ook nog maandag om 14 uur een belangrijke vergadering met stemmingen zal plaatshebben.

De Senaat vergadert opnieuw maandag, 6 november 1989, te 14 uur.

Le Sénat se réunira le lundi 6 novembre 1989, à 14 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(*De vergadering wordt gesloten te 17 h 45 m.*)

(*La séance est levée à 17 h 45 m.*)

